

Eero Lehtinen – aseveli-piispa

Martti Arkkila: Kristuksen kirkko vai ihmisten? Piispa Eero Lehtinen kirkollisena ja evankelisena vaikuttajana 1911–1974. Kustannus Oy Arkki, Helsinki 2008. 308 s.

■ Suomen 1900-luvun kirkonjohtajista tunnetuimpia ovat Martti Simojoki ja Mikko Juva. Eero Lehtisen (1911–2007) – vuonna 1956 perustetun Lapuan hiippakunnan ensimmäisen piispan – toiminta on jäänyt tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. Tilanne korjaantuu Martti Arkkilan Eero Lehtisen kirkkokäsityksiä käsittelevän Oulun yliopistossa tarkistetun väitöskirjan myötä.

Tutkijan ja tutkimuskohteen suhde on ollut hyvin läheinen. Eero Lehtinen oli Martti Arkkilan isoisä ja heitä molempia yhdisti myös sama evankeli-

nen herätysliiketausta. Arkkilan vastaväittäjänä toimi Suomen luterilaisen evankeliumiyhdistyksen (SLEY) pitkäaikainen toiminnanjohtaja käytännöllisen teologian dosentti Seppo Suokunnas.

Kyseessä on laajaan lähdeaineistoon perustuva ja sujuvasti kirjoitettu kirkkohistorian perustutkimus. Tutkimuskohdetta koskeva aikaisempi tutkimus on hyvin noteerattu. Teos sisältää runsaasti uutta tietoa Eero Lehtisen elämästä. Kirjasta puuttuu kuitenkin monin paikoin väitöskirjalle tarpeellinen – tietynasteinen – kriittinen asenne tutkimuskohteeseen. Arkkilan antama kuva Eero Lehtisestä on tarpeettoman kiiltokuvamainen. Eero Lehtinen oli epäilemättä monessa tilanteessa juuri oikea henkilö oikeassa paikassa, mutta epäilemättä hänkin saattoi tehdä virhearviointeja. Toinen häiritsevä tekijä on uskonnollisen julistuksen tuominen monin paikoin – sinänsä pätevän – historiatieteellisen tutkimuksen väliin. Useissa paikoissa näkyy myös tendenssi esittää Lehtinen muita piispoja parempana puhdasoppisen luterilaisen tunnustuksen edustajana.

Martti Arkkilan havainto Eero Lehtisen vahvasta isänmaallisuudesta pitää paikkansa. Eero Lehtisen myöhempää elämää ohjannut avainkokeumus tapahtui sisällissodan aikana keväällä 1918 Alastarolla. Lehtinen näki jääkäriupseerin johtaman valkoisen armeijan näyttävän marssirivistön, jolle hän seitsenvuotiaana teki yhdessä veljiensä kanssa kunnia. Näissä merkeissä Lehtinen taisteli komppanian pääl-

likkönä talvisotansa. Poikkeuksellisesti hän palveli rintamakomentajana, vaikka oli pappi. Lehtisellä oli selkeästi kyky yhdistää nämä kaksi roolia uskottavasti. Hän oli karismaattinen johtaja, johon hänen miehensä luottivat. Lehtisen peloton maine levisi rintamalla laajalle. Jatkosodassa Lehtinen oli sotilasappina.

Talvisodan korsukokemuksilla oli Lehtiseen lähtemätön vaikutus. Niistä muodostui hänelle ihannekuva yksimielisestä Suomen kansasta, josta oli vaikea luopua, vaikka maailmaa muuttui sotaa seuranneina vuosikymmeninä. Lehtisen saarnoissa ja suomalaisen yhteiskunnan tilaa koskevissa kannanotoissa korostui 1950- ja 1960-luvulla huoli kansan eripuraisuudesta. Arkkilan mukaan Suomi oli Lehtisen tullessa piispaksi ”monella tapaa riitainen maa”. Lukijalle jää epäselväksi mitä tällä ”riitaisuudella” perimmältään tarkoitetaan? Omien tutkimusteni mukaan Lehtisen ja hänen piispakollegojensa jatkuvan kansan ”eripuraisuudesta” kantaman huolen takana oli pelko äärivasemmiston noususta ja sodan aikana syntyneen asevelirintaman hajoamisesta. Tekijä olisi voinut enemmän problematisoida Lehtisen sopeutumista Suomen sodan seurauksena muuttuneeseen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tilanteeseen. Miten 1930-luvun aktiivinen suojeluskuntalainen ja talvisodan sankari toimi piispana YYA-Suomessa?

Teoksessa on hyvin kuvattu episodi, jossa ensin Martti Simojokea ja sen jälkeen Eero Lehtistä pyydettiin presidenttiehdokkaaksi talvella 1961.

Teoksessa esiteltyjen argumenttien perusteella ei mielestäni kuitenkaan voi tehdä Lapuan piispasta Urho Kekkosen poliittista vastustajaa. On muistettava, että Kekkonen oli noutanut Lehtisen vuonna 1956 piispaksi toiselta vaalisijalta ohi Olavi Kareksen. Tämä teki epäilemättä jopa vaatimattomaan Eero Lehtiseen vaikutuksen.

Lehtisen ansiot piispana käyvät teoksesta selvästi ilmi. Lehtisen jälkimaine olisi kestänyt myös astetta kriittisemmän tarkastelun. Oliko Lapuan piispa esimerkiksi oikea henkilö johtamaan Kirkon nuorisotyön keskustelintä 1960-luvun radikalismien vuosina? Välttämättä ei. Monin paikoin ”nuorisopiispa” vaiken, kun häneltä odotettiin kannanottoa. Syksyllä 1966 Lehtinen antoi nuorisolle ”luvan” protestoida, mutta muistutti samaan hengen vetoon, että on arvoja, mitä vastaan ei saanut nousta.

Martti Arkkilan väitöskirja tuo Eero Lehtisestä runsaasti uutta tietoa. Tieteellisenä historiantutkimuksena uskottavamman siitä olisi kuitenkin saanut jättämällä edellä kuvattun kaltaisen tendenssimäisyyden pois. Tämä olisi epäilemättä tehnyt lisää oikeutta myös tutkimuksen kohteelle Pohjanmaan lakeuksien tarmokkaalle piispalle Eero Lehtiselle.

Ville Jalovaara